

Aalscholvers, eerst verguisd nu geliefd?

Jelle van Dijk

Je kunt er niet langer omheen, vrijwel overal zitten tegenwoordig Aalscholvers! Werden vijftien jaar geleden vrijwel alle waarnemingen van deze soort nog in De Strandloper gepubliceerd, nu vindt er in ons blad alleen een vermelding plaats als het om een bijzonder grote groep gaat of als de vogels op ongewone plaatsen worden gezien. Maar wat zijn nog ongewone plaatsen? In oktober reed ik op weg naar mijn werk bij Abbenes dagelijks onder een lantaarnpaal door waarop een Aalscholver zat die juist op die plaats zijn vleugels liet drogen. Komend langs de Noordwijkerhoek loont het vaak de moeite om even naar de wieken van de molen te kijken. De kans is groot dat dan het donkere silhouet van een Aalscholver wordt ontdekt. Een enkele keer zitten er zelfs wel zes exemplaren hun vleugels te drogen. In de Katwijkse Binnenwatering zitten vrijwel altijd enkele Aalscholvers en langs het Oosterduinsemeer is het zo langzamerhand een bijzonderheid als er geen Aalscholvers te zien zijn.

Ook bij de trekwaarnemingen ontbreekt de Aalscholver zelden meer. Vrijwel op elk waarnemingsuur worden er tegenwoordig Aalscholvers waargenomen. Dit geldt zeker voor de trekperiodes wanneer soms groepen van meer dan 100 vogels passeren. Was het tot voor kort nog een bijzonderheid om Aalscholvers in zee te zien zwemmen, het laatste jaar zien we in toenemende mate dat Aalscholvers in zee neerstrijken om er te foerageren. Kortom Aalscholvers zijn in opmars.

Het is nu haast niet meer voor te stellen dat zo'n 30 jaar geleden ons land niet meer dan zo'n 1150 broedparen telde. Bijna al deze vogels broedden in het Naardermeer. Daarnaast was er een kolonie bij Wanneperveen waar enkele tientallen paren broedden. Dat de stand in die tijd zo laag was, had twee oorzaken. In de eerste plaats werd de Aalscholver beschouwd als bijzonder schadelijk voor de visserij. Zo werd nog in de jaren vijf-

tuiling van de binnenwateren een belangrijke rol. Hierdoor ging bijvoorbeeld de kolonie bij Lekkerkerk in het reservaat van het Zuidhollands Landschap verloren.

De Aalscholvers konden in de sterk vervuilde Lek gewoon niet meer aan de kost komen.

De successtory van de Aalscholver begon aan het einde van de jaren zeventig met de vestiging in de Oostvaardersplassen. In vijf jaar tijd nam het aantal broedparen toe tot ruim 5000 paren. De aanwezigheid van de nabijgelegen visvijvers speelde hierbij slechts een ondergeschikte rol. Rust in het broedgebied, de aanwezigheid van een uitgestrekt elzenbos en de nabijheid van het

Aalscholver

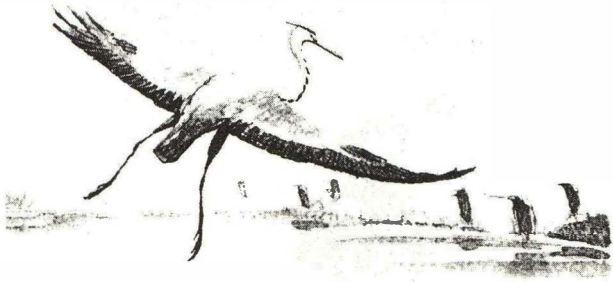
visrijke IJsselmeer gaven deze vestiging een niet voor mogelijk gehouden groeiimpuls. Wellicht gestimuleerd door het succes in de Oostvaardersplassen vestigde de Aalscholver zich in de jaren tachtig ook op andere plaatsen. Zo ontstonden kolonies in de Lepelaarplassen bij Almere, langs de IJssel bij Olst en Wijhe, langs de Waal bij Haaften, langs de Rijn bij Pannerden, in de Dordtsche Biesbosch, in de duinen van Voorne en bij Eernewoude. Verrassend was de 'ontdekking' in 1992 van een kolonie met 50-60 nesten op een kunstmatig eilandje van de Nederlandse Aardolie Maatschappij in de Eemsmonding bij Delfzijl. Medewerkers van de NAM die hier regelmatig de installaties controleren, beweerden dat de Aalscholvers hier al zo'n 15 jaar lang nestelden. Deze kolonie is daarom zo bijzonder omdat de Aalscholvers hier niet zoals in ons land gebruikelijk is, in bomen broeden, maar op de basaltkeien en op de installaties.

Dichter bij huis zijn tegenwoordig ook nesten van Aalscholvers te zien. Al vele jaren bevindt zich een kleine kolonie in het gebied van de Nieuwkoopse Plassen. Iets dichterbij huis, in de Geerpolder bij het buurtschap Bilderdam dichtbij Leimuiden, heeft zich sinds enkele jaren ook een kolonie gevestigd. Hier broeden nu al zo'n 70-80 paren. Dit jaar werd voor het eerst met zekerheid in de Amsterdamse Waterleidingduinen genesteld. Al enige jaren komen tientallen Aalscholvers rusten in de grote populieren op het eilandje in het Renbaanveld. Reeds op grote afstand ziet men de witbekte bomen met de zwarte silhouetten van de Aal-

tig van overheidswege de kolonie van Wanneperveen teruggebracht van 2000 paren tot ruim 500 en ook de bekende kolonie in het Naardermeer werd van overheidswege 'kort' gehouden. Daarnaast speelde de ver-

scholwers tegen de lucht afsteken. Op 6 juni zag ik daar een Aalscholver op een groot nest zitten. Vermoedelijk hebben er nog één of twee paartjes meer gebroed. Type-rend voor hoe men tegenwoordig over Aalscholwers denkt, is wel het feit dat nu niet overwogen wordt de broedende Aalscholwers hier te verjagen, maar dat men van plan is de wandelroutes bij het Renbaanveld zo om te leggen dat de Aalscholwers meer rust zal worden gegund. Een verder groei van de kolonie zal hier dan zeker verwacht kunnen worden.

Niet allen in Nederland gaat het de Aalscholwers tegenwoordig voor de wind. Wellicht onder invloed van het succes in de Oostvaardersplassen ontstonden op veel plaatsen in West-Europa nieuwe vestigingen. Op veel plaatsen werden Aalscholwers met Nederlandse kleureringen aangetroffen, maar betwijfeld moet worden of het buitenlandse succes voornamelijk hieraan te danken is. Zo nam de stand in Denemarken toe van 600 paar in 1971 tot ruim 6000 paar in 1984, nadat in 1971 deze soort op de lijst van beschermde soorten was geplaatst. Momenteel is de stand in Denemarken zodanig toegenomen dat de Deense aantallen de Nederlandse zelfs overtreffen! Ook in de voormalige DDR, Polen, Zweden en Frankrijk is de toename vermoedelijk vooral te danken aan de toegenomen tolerantie. Dat de Aalscholver niet meer fel vervolgd wordt, heeft te maken met de gewijzigde inzichten over schadelijkheid en met de sterke afname van het aantal beroepsvis-sers op de binnenwateren. De hoeveelheid vis die een Aalscholver naar binnen werkt, is niet gering. Buiten het broedseizoen wordt zo'n 300-400 gram vis per dag geconsumeerd. In de broedtijd, als er ook voer naar het nest gesleept moet worden, zal dat aanzienlijk meer zijn. Na het uitvliegen van de jongen zijn er ruw geschat zo'n 60.000 Aalscholwers in ons land. Dat betekent een gezamenlijke visconsumptie van ruim 20.000 kg per dag! Geen wonder dat vroeger de beroepsvis-sers een grote kolonie langs hun viswater niet zo zagen zitten. Dat de visstand in grote wateren nauwelijks onder de aanwezigheid van Aalscholwers lijdt, was in die tijd bij de vissers nog niet bekend. Natuurlijk is de schade

wel duidelijk aanwijsbaar in een visvijvercomplex zoals bij Lelystad op enkele kilometers afstand van de grote kolonie. De viskweek (tot versterking van de visstand voor de hengelsport) moest daar worden gestaakt omdat het niet lukte de Aalscholwers te verdrijven. Of wetenschappelijk onderzoek de binnenvissers overtuigd had, is nog maar zeer de vraag. Tegenwoordig lopen er in Nederland ook nog jagers rond die nog steeds denken dat roofvogels schadelijk zijn en dus uitgeroeid moeten worden. Nee, het is niet het onderzoek geweest waardoor de Aalscholwers een betere naam bij de beroepsvis-sers kregen. Het zit meer in het verdwijnen van deze beroepsgroep. Door de inpolderingen in het IJssel-meergebied, maar nog meer door de watervervuiling, loonde het niet meer om het beroep van binnenvisser uit te oefenen. Met name langs de grote rivieren verdween het beroep van visser geheel. Elders bleef alleen de vangst van Aal met fuiken in zwang.

De toename van de Aalscholver is ronduit spectaculair te noemen. Bij een andere viseter, de Blauwe Reiger, is eenzelfde ontwikkeling te zien geweest. Ook deze soort werd vroeger (in veel mindere mate) vervolgd. Pas na de bijzonder strenge winter van 1963 werd de Blauwe Reiger een beschermde soort. Het opvallende was dat de Blauwe reiger na zo'n 10 tot 20 jaar ook zijn schuwheid aflegde. Werkelijk overal verschenen Blauwe Reigers langs de waterkant. Bij de Aalscholwers heeft dat proces veel langer geduurd, wellicht ook omdat deze soort van nature schuwer is en feller werd belaagd. Nu lijkt het er echter op dat de Aalscholver ontdekt heeft dat hij van de mensen niets te vrezen heeft. Dit kan leiden tot een verdere toename in ons land. Deze toename zal dan niet verlopen via nieuwe, zeer grote kolonies, maar meer via kleine vestigingen die niet zo geïsoleerd liggen. Foerageergebied is er in ons waterrijke landje voorlopig nog genoeg. Een beperking legt de Aalscholver zichzelf nog op door eigenlijk alleen maar te willen nestelen in bomen die op eilandjes staan. Maar deze gewoonte zal wel ontstaan zijn in de tijd dat geen nestboom veilig was. Wie weet wat we te zien krijgen als deze vogel genoeg neemt met alleen maar een flinke boom aan de waterkant. De opmars van Aalscholwers is nog niet ten einde!

Geraadpleegde literatuur:

- Coomans de Ruiter L. 1966. De Aalscholver, *Phalacrocorax carbo sinensis* (Shaw & Nodder), als broedvogel in Nederland in vergelijking met andere Westeuropese landen. *Limosa* 39: 187-213.
- van Eerden M.R. & Zijlstra M. 1985. Aalscholwers *Phalacrocorax carbo* in de Oostvaardersplassen 1970-85. *Limosa* 58:137-143.
- Platteeuw M., Beckman J.H., Boudewijn Th.J. & Martijn E.C.L. 1992. Aalscholwers *Phalacrocorax carbo* in het ketelmeer buiten de broedtijd: aantallen, prooikeuze en voedselaanbod. *Limosa* 65: 93-103.
- Rooth J. 1985. Recente ontwikkelingen van de broedpopulatie van de Aalscholver *Phalacrocorax carbo*. *Limosa* 58: 162-163.